

Baśnie

Przeczytaj tekst i wykonaj zadania

Wszyscy uwielbiamy czytać bajki i baśnie. Bajki nie tylko uczą, ale też bawią i wychowują. Lubimy fantazjować i to właśnie baśnie, odbiegając od codzienności, fascynują nas swą odmiernością. Podstawową ich rolą jest rozwijanie fantazji i wyobraźni. Czytając baśnie, sami wyobrażamy sobie fantastyczne wydarzenia i sytuacje. Bajki ciekawią nas, przerażają, wzruszają, pomagają zrozumieć podstawowe wartości moralne, odróżnić dobro od zła.

Pierwszym twórcą bajek był francuski poeta La Fontaine, który bohaterami swoich rymowanek uczynił zwierzęta. Najwięksi twórcy baśni i bajek to: Hans Christian Andersen, Charles Perrault i oczywiście bracia Wilhelm i Jakub Grimm. Wszyscy znamy *Czerwonego Kapturka*, *Brzydkie Kaczątko* czy *Kopciuszek*. W Polsce piękne bajki pisali m.in. Ignacy Kraśnicki, Janina Papuzińska, Ewa Szelburg-Zarembina.

Przesłanie zawarte w bajkach, że dobro zawsze zwycięża, zapamiętajmy na całe życie.

Thomas Anschutz, *Bajka*

Zadania

1. Zapisz odpowiedź na pytanie: czego uczą nas bajki i baśnie?

.....

2. Podkreśl charakterystyczne cechy baśni:

- a) wszystkie zdarzenia są prawdziwe,
 b) występują magiczne przedmioty,
 c) zwierzęta i rośliny mówią ludzkim głosem,
 d) wszystkie bajki kończą się smutno i nieszczęśliwie,
 e) bajki zawierają morał,
 f) dobro zawsze zwycięża,
 g) bajki bawią, uczą i wychowują.

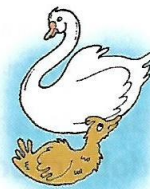
3. Podpisz rysunki bohaterów odpowiednim tytułem.

a)

b)

c)

d)

e)

4. Pokoloruj barwami ciepłymi pozytywne cechy charakteru, natomiast barwami zimnymi cechy negatywne.

głupota dobro zło miłość lenistwo zazdrość radość pracowitość mądrość

5. Od podanych rzeczowników utwórz przymiotniki.

- dobro
 mądrość
 lenistwo
 zazdrość
 zło

6. Do podanych wyrazów dopisz zdrobnienia.

- bajka
 książka
 droga
 pantofel
 wstążka

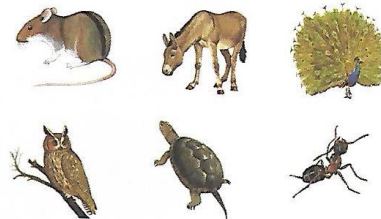
7. Określ liczbę i rodzaj podanych wyrażen.

- Brzydkie Kaczątko
 Dzielni myśliwi
 Śpiąca Królewna
 Ołowiany Żołnierz
 Ołowiany Żołnierz

8. Bohaterami bajek często są zwierzęta. Do nazw zwierząt dobierz odpowiednie określenia z ramki:

mysz	paw	osioł	sowa	żółw	mrówka
------	-----	-------	------	------	--------

- Pracowity jak
 Powolny jak
 Mądry jak
 Cichy jak
 Dumny jak
 Uparty jak

Wyjaśnij znaczenie wybranego określenia.

.....

11. Dopisz nazwę państwa.

Andersen był Duńczykiem, pochodził z

Perrault był Francuzem, pochodził z

Bracia Grimm pochodzili z Niemiec, byli

Krasicki pochodził z Polski, był

12. Z podanej pary zdań utwórz zdanie złożone. Podkreśl czasowniki.

Wczoraj poszłam do biblioteki. Wypożyczyłam dużo bajek.

.....
.....

13. Podaj po dwa przykłady zwierząt występujących w bajkach i baśniach.

ssaki –

ptaki –

owady –

14. Uzupełnij zdania:

Babcia Czerwonego Kapturka mieszkała w lesie, w którym przeważały drzewa iglaste. Taki las nazywamy lasem

Las z przewagą drzew liściastych to las

Las, w którym rosną i drzewa iglaste i drzewa liściaste w tych samych ilościach, to las

15. Pomóż Kopciuszkowi dokonać obliczeń.

$76 - 7 \cdot 4 + 12 =$

$(82 - 75) \cdot 4 =$

$124 + 999 : 9 =$

16. Do hurtowni przywieziono z wydawnictwa 750 egzemplarzy *Baśni* Andersena w 6 pudełkach. Ile było książek w jednym pudełku?

.....

Odp.

17. Ewa czyta *Baśnie* braci Grimm. W poniedziałek przeczytała 72 strony, we wtorek 46 stron, w środę 51 stron. Cała książka liczy 325 stron.

a) Ile stron zostało Ewie do przeczytania?

Odp.

b) Którego dnia przeczytała najwięcej stron?

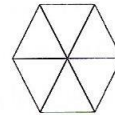
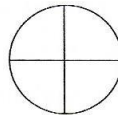
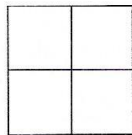
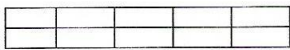
Odp.

c) Którego dnia przeczytała najmniej stron?

Odp.

18. Baśniowe ogródki często mają kształty figur geometrycznych. Podpisz je.

Mali ogrodnicy posiali w nich marchew. Zamaluj na pomarańczowo taką część ogródka, jaką wskazuje ułamek.

$\frac{4}{10}$

$\frac{1}{4}$

$\frac{3}{4}$

$\frac{2}{6}$

19. Dziewczynka z zapalkami miała w pudełku 150 zapalek. Sprzedała już 123 zapalki. Ile zapalek jej zostało?

.....

Odp.

Miasto i wieś

Przeczytaj tekst i wykonaj zadania

– Wreszcie wakacje! Ach, jak tu jest pięknie! – zawołała Zuzia.

Przyjechała z Radomia do cioci, która mieszka w Rudniku. Nie była wcale zmęczona, bo wyjechała o 13.30, a podróż trwała tylko półtorej godziny, więc z zachwytem rozglądała się dookoła.

– A co tu takiego pięknego? – wzruszyła ramionami Marta.

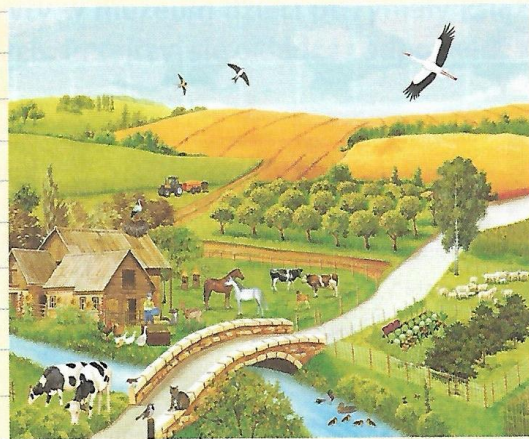
– Wszystko. Wieś bardzo różni się od miasta. Wreszcie będę mogła trochę odpocząć i odetchnąć świeżym powietrzem. Ostatnio dużo chorowałam, dlatego mama postanowiła mnie tu przysłać. Wieś jest taka cicha, spokojna i taka zielona... Nie ma tego szumu i hałasu, co w mieście.

– A ja to bym właśnie chciała mieszkać w mieście – powiedziała Marta. – Miasto jest takie duże, ruchliwe...

– Gwarne i hałaśliwe – weszła jej w słowo Zuzia. – Wszyscy się gdzieś spieszą, wszędzie pędzące samochody, wyjące tramwaje i nic nie widać, tylko wieżowce. A zieleń to jedynie w parku. A tu kolorowe łąki, szumiące pola, pachnące lasy...

– A w mieście teatry, kina, wielkie sklepy... – rozmarzyła się Marta.

– Wobec tego w sierpniu zapraszam cię do Radomia. Przyjedź koniecznie! – zawołała Zuzia i dziewczynki pobiegły do ogrodu.

Zadania

1. Odpowiedz na pytania.

a) Dlaczego Marta chciałaby mieszkać w mieście?

.....

b) Dlaczego Zuzia przyjechała na wieś?

.....

c) O której godzinie Zuzia dojechała do Rudnika?

.....

2. Wypisz z tekstu po 3 przymiotniki określające miasto i wieś.

a) miasto –

b) wieś –

3. Wypisz z tekstu po jednym zdaniu rozkazującym, pytającym, oznajmującym i wykrzyknikowym.

zdanie rozkazujące –

zdanie pytające –

zdanie oznajmujące –

zdanie wykrzyknikowe –

4. Przepisz zdania, używając czasowników w czasie przeszłym.

Dzieci są na łące. Zuzia i Ania zrywają kwiaty. Staś i Tomek łapią motyle. Ewa i Szymek biegają.

.....

.....

.....

5. Dopisz wyrazy o znaczeniu przeciwnym.

wysoki –

cicha –

szybkie –

wąskie –

ładna –

6. Utwórz rodzinę wyrazów do wyrazu „dom”.

.....
.....

7. Wykonaj zadania.

a) Uzupełnij zdania wyrazami z ramki.

na pod za przed w do

Zuzi bardzo podoba się u cioci wsi. płotem siedzi kot i cicho mruczy, drzewie wesoło śpiewają ptaki. domem dostojnie kroczy kogut, a płotem cicho szumi las. Wczoraj dziewczynki wybrały się lasu. drodze wesoło podskakiwały.

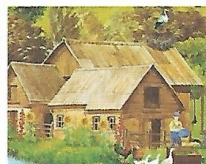
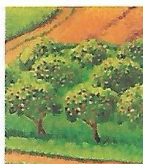
b) Wypisz z powyższych zdań czasowniki wraz z określającymi je przysłówkami.

.....
.....

8. Pomóż Zuzi napisać list do mamy, w którym opisz swoje wrażenia z pobytu na wsi. Pamiętaj o budowie listu.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

9. W podpisach pod obrazkami uzupełnij brakujące litery.

a) ...yto

b) d...ewo

c) ciel...

d) sa...

e) ...ata

f) ...lica

14. Wkrótce zaczną się żniwa. Największe zbiory dla rolników zawsze są w III kwartale roku. Podaj nazwy miesięcy III kwartału.

.....

15. Uporządkuj, w jakiej kolejności z ziarna powstaje chleb.

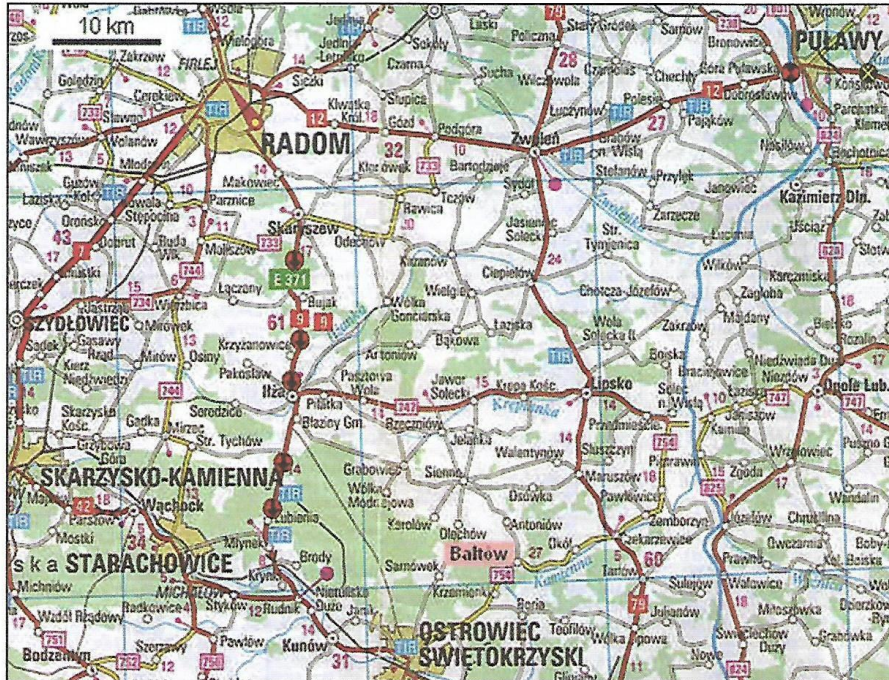
zbiór	dojrzewanie
siew	mielenie ziarna
wzrost	pieczenie chleba
kiełkowanie		

16. Połącz ramki z odpowiednimi rodzajami roślin.

rzepak słonecznik soja	rośliny włókniste
len konopie	rośliny zbożowe
pszenica kukurydza jęczmień owies proso żyto	rośliny oleiste
buraki ziemniaki	rośliny okopowe

17. Na mapie samochodowej znajdź nazwę miasta, w którym mieszka Zuzia, oraz wsi, w której wypoczywa. Zaznacz je na mapie. Wypisz w kolejności alfabetycznej nazwy miejscowości, które Zuzia mijiała po drodze na wieś, wiedząc, że jechała trasą nr 9.

.....
.....
.....

18. Zuzia przyjechała na wieś we wtorek wieczorem. Spędzi tam 9 dni. Kiedy wróci do domu?
-
19. Zuzia pomagała kuzynom w pracach w sadzie. Razem zerwali 2 kosze po 23 kg jabłek, 12 kg śliwek i 25 kg gruszek. Ile owoców zerwali?
-
- Odp.
20. Pracę w sadzie rozpoczęli o godz. 7.30. Pracowali 7 godzin i 25 minut. O której godzinie skończyli? Zaznacz na zegarze godzinę rozpoczęcia i zakończenia pracy.

rozpoczęcie

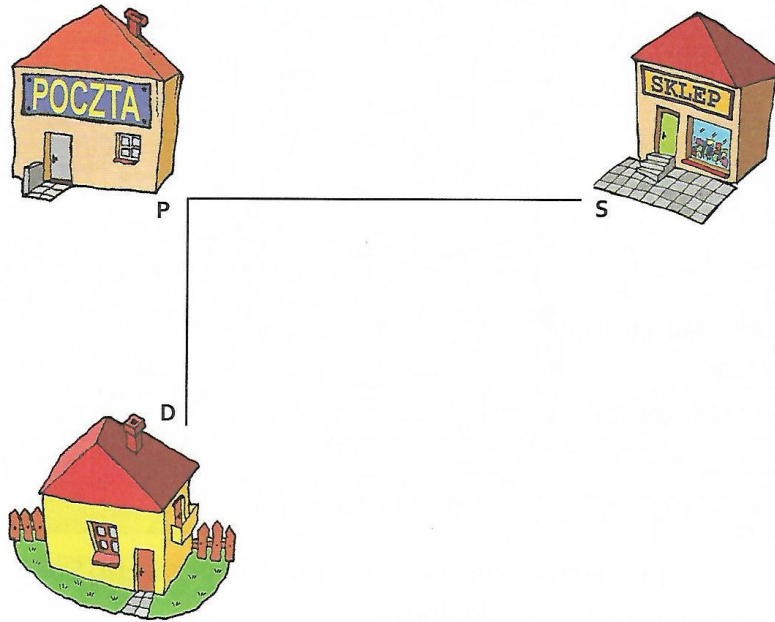

zakończenie

Odp.

21. Zuzia wybrała się na pocztę i po zakupy do wiejskiego sklepu. Ze sklepu wróciła prosto do domu. Ewa narysowała jej mapkę.

- a) narysuj odcinek łączący sklep z domem – jaka figura powstała?
- b) oblicz długość całej drogi Zuzi, wiedząc, że 1 cm na rysunku = 50 m w rzeczywistości,
.....
.....
.....
Odp.
- c) Dokończ zdanie:
Odcinek DP do odcinka PS jest (prostopadły, równoległy).

22. Wujek Zuzi postanowił ogrodzić pastwisko. Ile siatki musi kupić, jeżeli pastwisko ma kształt prostokąta o wymiarach: dłuższy bok – 12 m, krótszy – 9 m.

Odp.

Muzeum

Przeczytaj tekst i wykonaj zadania

Nasza klasa uwielbia wycieczki. Ostatnio zwiedzamy same muzea. Byliśmy już w Muzeum Narodowym, w Muzeum Archeologicznym, w Muzeum Etnograficznym... Najciekawiej było w Muzeum Techniki. Była wystawa starych zegarów, super! Mogliśmy sami skonstruować taki mechanizm. Kasi najbardziej podobało się w galerii – same obrazy, a ona chce zostać malarką. Najgorzej, że wszędzie trzeba być cicho, niczego nie wolno dotykać. Klasowym wiercipiętom trudno wytrzymać.

Tym razem pani również zrobiła nam ogromną niespodziankę. Zawiozła nas do skansenu w Łowiczu – to także jest muzeum, ale na świeżym powietrzu. Było wspaniale! Oglądaliśmy architekturę skansenu, czyli stare chaty kryte strzechą, stodoły, a nawet zwiedziliśmy wiatrak. W środku chat aż mrużyliśmy oczy – tak tam pięknie i kolorowo! Mogliśmy podziwiać barwne wazony z ceramiki, drewniane rzeźby, różne obrazy. Ale najbardziej zachwyliło nas zdobnictwo. Wszystkie sprzęty były pięknie zdobione: ręcznie malowane skrzynie i szafy, haftowane poduchy, słomkowe żyrandole. Zwiedzając skansen, można poznać historię i tradycje danego regionu, dowiedzieć się, jak dawniej ludzie żyli, czym się zajmowali. To prawdziwa lekcja historii.

Od dziś częściej możemy jeździć do takich muzeów. Dowiedzieliśmy się, że największy skansen w Polsce znajduje się w Sanoku. Może nasza pani da się namówić na kolejną wycieczkę?

Zadania

1. Które pytania nie pasują do tekstu? Przekreśl je.

- a) Jakie muzea zwiedziły już dzieci?
- b) Dlaczego dzieci wolą chodzić do teatru?
- c) Jaką niespodziankę przygotowała dzieciom pani?
- d) Co dzieci mogły obejrzeć w skansenie?
- e) Dlaczego największy skansen znajduje się w Łowiczu?

2. Zaznacz właściwą odpowiedź.

A. Skansen to:

- a) muzeum w wysokim budynku,
- b) muzeum na świeżym powietrzu,
- c) muzeum obrazów.

B. Galeria to:

- a) muzeum obrazów,
- b) muzeum dużych eksponatów,
- c) sala w skansenie.

3. Korzystając z tekstu, dokończ zdania.

- a) Dzieci zwiedziły następujące muzea:
-
- b) Największy skansen w Polsce znajduje się
- c) Skanseny tworzy się po to, aby
-

4. Wypisz z tekstu:

- 3 rzeczowniki -
- 2 czasowniki w formie osobowej -
- 2 czasowniki w formie nieosobowej -
- 2 przymiotniki -
- 2 przysłówki -

5. Wymyśl 3 rady dla osób zwiedzających muzeum. Zapisz je w formie, w jakiej byś się zwracał do kolegi.

-
-
-

6. Ułóż zdanie z rozsypani wyrazowej:

skansenie, zobaczyć, w, można, ludowe, piękne, stroje, regionów, z, różnych, kraju

7. Połącz nazwy strojów z odpowiednim rysunkiem.

strój podhalański

strój łowicki

strój krakowski

strój śląski

8. Opisz strój Łowiczanki. Wykorzystaj wyrazy z ramki. W swoim opisie podkreśl przymiotniki.

węlniak, pasy kolorowe, jak tęcza, haftowany gorset, biała koszula, sznury czerwonych koralików, strojne nakrycie głowy

.....
.....
.....
.....
.....
.....

9. Od podanych przymiotników utwórz przysłowki.

piękny - kolorowy -
ludowy - wspaniały -
zły - wysoki -

10. Uzupełnij tekst, dopisując cząstkę „nie”.

W muzeum można podziwiać zwykle piękne eksponaty. Trzeba pamiętać, aby ich dotykać. wolno też hałasować. ...przyjemna atmosfera sprzyja zwiedzaniu.

- 11.** Napisz, w jakim muzeum można obejrzeć poszczególne eksponaty. Dopasuj odpowiednie muzea z ramki.

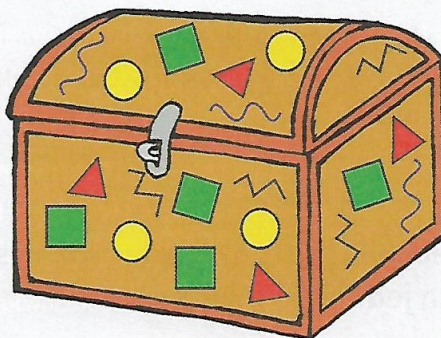
Muzeum Kolejnictwa, Muzeum Etnograficzne, Muzeum Sportu, Muzeum Narodowe, Muzeum Wojska Polskiego, Muzeum Archeologiczne, Muzeum Techniki

- wystawa starych obrazów -
- stare zegary, maszyny do szycia -
- medale sławnych sportowców -
- wycinanki, ceramika -
- wykopaliska -
- zabytkowe lokomotywy -
- sprzęt wojskowy -

- 12.** Uzupełnij zdania liczebnikami w odpowiedniej formie.

(3) dzieci weszło do muzeum: (2) chłopców i (1) dziewczynka. W muzeum zwiedzili (5) sal z różnymi eksponatami. Wrócili po (30) minutach. (1) wyszła dziewczynka, a za nią chłopcy.

- 13.** Na skrzyniach w skansenie namalowane są różne ozdobne wzory. Podpisz je.

- a) b) c) d) e)

14. Każdego roku Muzeum Narodowe odwiedzają tłumy zwiedzających. Zapisz za pomocą liczb, ile osób zwiedziło muzeum w poszczególnych latach.

W tym roku – 5 setek 3 dziesiątki 8 jednościami –

W zeszłym roku – 6 jednościami 8 setek 0 dziesiątek –

Dwa lata temu – 4 setki 1 tysiąc 3 dziesiątki 5 jednościami –

W ciągu pięciu lat – 1 dziesiątka tysięcy –

Ile osób zwiedziło muzeum w ciągu tego i zeszłego roku?

Odp.

15. Przeczytaj informacje i odpowiedz na pytania.

Muzeum zaprasza w godzinach:

9.00 – 13.30 • 14.30 – 19.00

Ceny biletów:

Dorośli – 9 zł • Dzieci – 5 zł

Zwiedzanie z przewodnikiem – 45 zł

- a) Ile godzin otwarte jest muzeum?

Odp.

- b) Ile zapłaci za bilety rodzina składająca się z rodziców, dziadka, 3 dzieci i kuzyna w wieku szkolnym?

.....

Odp.

- c) Ile zapłaci za zwiedzanie z przewodnikiem wycieczka szkolna składająca się z 27 uczniów i 3 opiekunów?

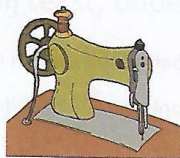
.....

Odp.

16. W Muzeum Techniki można oglądać różne stare eksponaty. Dopisz do nich jednostki miary.

a)

b)

c)

d)

e)

Parki narodowe w Polsce

Przeczytaj tekst i wykonaj zadania

Mikołaj i Patrycja pojechali z klasą na wycieczkę do Muzeum Przyrodniczego. Oglądali wystawę o parkach narodowych. Dzieci z zaciekawieniem podeszły do pierwszej gabloty.

Co to jest park narodowy?

Park narodowy to rozległy obszar, na którym znajdują się wyjątkowo cenne okazy przyrodnicze. Powstają one na terenach niezamieszkałych przez człowieka. Parki narodowe tworzy się w celu zachowania wymierających gatunków roślin i zwierząt oraz zachowania pięknych, naturalnych obszarów przyrody. Tutaj człowiek nie ingeruje w przyrodę, która jest pozostawiona sama sobie. Na terenach parków wolno poruszać się tylko po specjalnie oznakowanych szlakach, nie wolno zrywać roślin i grzybów ani płoszyć zwierząt. Na terenach parków prowadzi się obserwacje i badania naukowe. Znajdują się tam muzea przyrodnicze.

Pierwszym parkiem narodowym na świecie był park, który powstał w roku 1872 w Stanach Zjednoczonych w dolinie Yellowstone zamieszkałej przez Indian. Od tej pory na całym świecie utworzono tysiące parków narodowych.

Pani przewodnik przeprowadziła konkurs ze znajomości ogólnych informacji o parkach narodowych. Dzieci otrzymały kartki z pytaniami. Ty także spróbuj odpowiedzieć na te pytania.

Zadania

1. Odpowiedz na pytania:

a) W jakim celu tworzy się parki narodowe?

.....

b) O czym trzeba pamiętać, poruszając się po terenie parku narodowego?

.....

c) Jakie działania prowadzi człowiek na terenach parku narodowego?

.....

d) Gdzie powstał pierwszy park narodowy?

.....

e) Mamy rok 2012. Ile lat minęło od założenia pierwszego parku narodowego na świecie?

.....

2. Parki narodowe w liczbach.

Kolejnym punktem wystawy była tablica przedstawiająca statystykę parków narodowych w Polsce. Dzieci otrzymały kolejne zadanie. Czy ty także sobie z nimi poradzisz?

Nazwa parku	Rok założenia	Powierzchnia parku w hektarach (ha)	Osobliwość
Babiogórski	1954	3 392	okrzyk jeleni
Białowiecki	1921	10 502	żubr
Biebrzański	1993	59 223	batalion
Bieszczadzki	1973	29 202	ryś
Bory Tucholskie	1996	4 789	głuszc
Drawieński	1990	11 342	wydra
Gorczański	1981	7 030	salamandra plamista
Gór Stołowych	1993	6 340	ciekawe formy skalne
Kampinoski	1959	38 544	łoś
Karkonoski	1959	5 575	Góra Chojnik i trzy choinki

a) Jaki tytuł nosi książka?

.....

b) Kto ją napisał?

.....

c) Jakie wydawnictwo ją wydało?

.....

d) W którym roku wydano tę książkę?

.....

e) W jakim mieście wydano tę książkę?

.....

f) Ułóż samodzielnie pytanie.

.....

5. Oblicz działania. Wyniki razem z literami wpisz w kolejności malejącej do tabelki, następnie odczytaj hasło i zapisz je.

$36 : 6 =$	O	$6 \cdot 4 =$	P	$100 : 20 =$	D	$7 \cdot 3 =$	R
$25 : 25 =$!	$64 : 8 =$	Y	$9 \cdot 9 =$	C	$8 \cdot 7 =$	H
$35 : 5 =$	R	$6 \cdot 8 =$	R	$18 : 6 =$	Ę	$36 : 4 =$	Z
$5 \cdot 8 =$	O	$5 \cdot 6 =$	Ń				

wyniki																			
litery																			

Hasło:

6. Uzupełnij tabelę przymiotnikami:

Stopień równy	Stopień wyższy	Stopień najwyższy
stary		
	młodszy	
duży		najciekawszy
	cenniejsza	

Forma wypowiedzi: ZAPROSZENIE

Zaproszenie jest formą powiadomienia kogoś o jakiejś uroczystości (imprezie, wydarzeniu) i zaproszenia (nakłonienia) do przyścia. Treść zaproszenia może być urozmaicona poprzez zastosowanie krótkiego opisu czy opowiadania. Zaproszenie może mieć również ciekawą i oryginalną oprawę graficzną. Możemy zastosować konwencję humorystyczną.

Przykładowe zaproszenia

1. Szanowni Państwo,
mamy zaszczyt zaprosić na ceremonię wręczenia świadectw dla absolwentów szkoły podstawowej. Uroczystość odbędzie się 23 czerwca 2006 roku o godzinie 10 w sali 213 naszej szkoły. Serdecznie Państwa zapraszamy.
Dyrekcja szkoły
2. Kochany Jarku,
zapraszam Cię na moje urodziny. Impreza odbędzie się w kawiarni Multikina 12 lipca 2006 roku o godzinie 16. Będą lody, świetna zabawa, a potem film przygodowy. Smoking nie jest konieczny. Liczę na Twoje przybycie.
Agata
3. Zaproszenie
Mamy zaszczyt zaprosić Julię i Michała Kowalskich na uroczystość weselną, która odbędzie się w sali Domu Strażaka 15 listopada br. Początek imprezy 20.00.
Państwo młodzi

W jaki sposób przygotować się do zredagowania prawidłowego zaproszenia

1. Zaproszenie ma swoje wymogi. Musisz pamiętać o tym, aby w zaproszeniu umieścić:
adresata
nadawcę
cel
dokładną datę
godzinę
miejsce
element zachęty
2. Zaproszenie może mieć charakter **oficjalny** (patrz przykład 1.) lub dość **swobodny** (przykład 2.). To zależy od adresata i/lub uroczystości.
3. Zaproszenie może też być humorystyczne.

Przydatne słownictwo

1. Początek zaproszenia: serdecznie zapraszam, uprzejmie zapraszam, mam zaszczyt zaprosić, prosimy o przybycie, prosimy o wzięcie udziału w, miło nam zaprosić, klasa VI zaprasza...
2. Na koniec zaproszenia: liczymy na Pańską obecność, będzie nam miło...
3. Można dopisać: uprzejmie prosimy o potwierdzenie przybycia.

Ćwiczenia

- 1 Od podanych rzeczowników utwórz czasowniki:

start -
bieg -
myśl -
chodzenie -
kłótnia -

- 2 Wyraz **fajny** zastąp innym, precyzyjnym wyrazem:

fajny film -
fajny chłopak -
fajna dziewczyna -
fajna książka -

- 3 Dopisz wyraz uogólniający:

ford, suzuki, mercedes -
storczyki, lilie, maki -
powieści, kryminały -
czekoladki, herbatniki -

Zadanie (do wyboru)

1. Napisz zaproszenie dla swoich nauczycieli na uroczystość zakończenia roku szkolnego.
2. Zaproś kolegę na swoje imieniny.
3. Zredaguj zaproszenie dla swoich przyjaciół na wspólną wycieczkę rowerową.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ZAGADNIENIA DOTYCZĄCE FORM GRAMATYKI

FLEKSJA

Mamy dziesięć części mowy.

Dzieli się na **odmienne** i **nieodmienne**. Odmienne to takie, które mają swoje formy fleksyjne i odmieniają się np. przez przypadki albo przez osoby.

Nieodmienne nie mają form fleksyjnych.

Części mowy odmienne i nieodmienne

Odmienne	Nieodmienne
czasownik	przysłówek
rzeczownik	przyimek
przymiotnik	spójnik
liczebnik	wykrzyknik
zaimek	partykuła

Części mowy wypisane kursywą poznasz dopiero w gimnazjum!

Ponadto części mowy możemy podzielić na **samodzielne** i **niesamodzielne**.

Samodzielne to takie, które mogą być (tworzyć) część zdania, a niesamodzielne - nie są w stanie utworzyć części zdania; muszą się "przyłączyć" do jakiejś innej części mowy (samodzielnej) i wówczas utworzą część zdania, np.

w - przyimek - niesamodzielna część mowy, nie może być częścią zdania.

w + domu = wyrażenie przyimkowe, pełni w zdaniu rolę **okolicznika**.

Części mowy samodzielne i niesamodzielne

Samodzielne	Niesamodzielne
czasownik	przyimek
rzeczownik	spójnik
przymiotnik	partykuła
liczebnik	wykrzyknik
zaimek
przysłówek

CZĘŚCI MOWY ODMIENNE

RZECZOWNIK

Jest to część mowy **odmienna** i **samodzielna**.

Jest nazwą: rzeczy - stół, komputer, okno...
osób - Karol, żołnierz, mama...
roślin - kwiaty, drzewa, fiołki...
zwierząt - słonie, koty, Mruczek...
cech - dobroć, egoizm, fałsz...
czynności - śpiewanie, chodzenie, pisanie...

Odpowiadają na pytania: kto? co?

Rzeczowniki odmieniają się przez **przypadki** i **liczby** oraz posiadają swój **rodzaj**.

Przykładowa odmiana:

Mianownik *kto? co?* - przyjaciel
Dopełniacz *kogo? czego?* - przyjaciela
Celownik *komu? czemu?* - przyjacielowi
Biernik *kogo? co?* - przyjaciela
Narzędnik *kim? czym?* - przyjacielem
Miejscownik *o kim? o czym?* - o przyjacielu
Wołacz *o!* - przyjacielu

Liczby: Pojedyncza - człowiek, dziewczynka, kot
Mnoga - ludzie, dziewczynki, koty

Rodzaje: **W liczbie pojedynczej:**
męski - (ten) człowiek, żołnierz, Kuba
żeński - (ta) kobieta, księżniczka, Julia
nijaki - (to) dziecko, okno, stworzenie

W liczbie mnogiej:
męskoosobowy - (ci) mężczyźni, żołnierze
niemęskoosobowy - (te) koty, psy, lasy

Rzeczowniki są :

pospolite - pan, miasto, rzeka...
własne - Kowalski, Kraków, Wisła...
osobowe - dziewczynka, Kasia, ciocia...
nieosobowe - kot, kwiat, lilia...
żywotne - pan, kot, Ania
nieżywotne - komputer, strumyk, słońce...

Potrafiś również wskazać **temat** i **końcówkę** rzeczownika.

Temat - to część wyrazu, która nie zmienia się podczas odmiany przez przypadki.

Drobne zmiany w obrębie tematu nazywamy **obocznościami**.

Końcówka - część wyrazu, która zmienia się podczas odmiany rzeczownika.

Prześledźmy jeszcze raz odmianę rzeczownika: *przyjaciel*.

Kreską ukośną oddzielone są końcówki od tematu.

M. przyjaciel \emptyset

D. przyjaciel/a

C. przyjaciel/owi

B. przyjaciel/a

N. przyjaciel/em

Msc. o przyjaciel/u

W. przyjaciel/u

\emptyset - taki znaczek oznacza brak końcówki

Prześledźmy teraz odmianę rzeczownika, w temacie którego odnajdziemy oboczności:

M. ogród \emptyset

D. ogród/u

C. ogród/owi

B. ogród \emptyset

N. ogród/em

Msc. ogrodzi/e

W. ogrodzi/e

oboczności: ó:o; d:dzi

Pamiętaj, że możemy zapisywać **oboczności głoskowe**: ó:o; d:dzi

lub **oboczności tematu**: ogród:ogrod- ; ogród:ogrodzi-

Ćwiczenia

- 1 Odmień przez przypadki rzeczownik: szkoła. Zaznacz temat i końcówki oraz wypisz oboczności.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2) Z podanego fragmentu wypisz rzeczowniki i określ ich przypadek i liczbę:

“ Wyszli we dwóch głuchą jeszcze nocą, stąpając rażno po świeżo spadłym śniegu. W górach cisza doskonała, jaka się zdarza tylko po wichurze. Pochodnia dymi i niewiele co oświeca. Biały majestat szczytów oczekuje w mroku.”

Zofia Kossak - Szczucka, *Na szczycie Mont Blanc*, fragm.

3) Do podanych rzeczowników dopisz liczbę mnogą:

Amerykanin -

Szwed -

Czech -

Brazylijczyk -

4) Od podanych rzeczowników utwórz formy narzędnika liczby mnogiej:

przyjaciel -

ręka -

dziecko -

człowiek -

5) Utwórz cztery rzeczowniki zakończone na -arz, będące nazwami zawodów:

.....
.....

CZASOWNIK

Jest to część mowy **odmienna i samodzielna**.

Jest nazwą:

czynności - myślę, piszę, czytam

stanów- kwitnie, choruje, spi

Odpowiada na pytania: co robi? co się z nim dzieje?

Czasowniki odmieniają się przez **osoby, liczby, czasy, rodzaje, tryby, aspekty** (czasownik może być **dokonany** lub **niedokonany**), **strony**.

Osoby: Liczba pojedyncza

1. ja
2. ty
3. on, ona, ona

Liczba mnoga

1. my
2. wy
3. oni, one

Czasy: teraźniejszy, przyszły i przeszły.

Czas przyszły może być:

złożony: będzie spała lub:

prosty: zaśnie

(To zależy od aspektu czasownika: w pierwszym przykładzie mówimy o czasie przyszłym niedokonanym, a w drugim o przyszłym dokonanym)

Pamiętaj, że w czasie teraźniejszym czasowniki są zawsze niedokonane!

Rodzaje: W liczbie pojedynczej:

męski - spał

żeński - spała

nijaki - spało

W liczbie mnogiej:

męskoosobowy - spali

niemęskoosobowy - spały

(W czasie teraźniejszym oraz przyszłym prostym i w trybie rozkazującym czasowniki nie mają rodzaju!)

Tryby: oznajmujący (orzekający) - śpię

przypuszczający - spałabym

rozkazujący - śpij

Aspekty (postać):

dokonany - zasnął

niedokonany - zasypiał

Strony: czynna - myję

bierna - jestem myta

zwrotna - myję się

Przykładowe określenie form fleksyjnych czasownika:

Zasnęła - osoba 3, liczba pojedyncza, czas przeszły, dokonany, rodzaj żeński, tryb oznajmujący, strona czynna.

Będziemy czytały - osoba 1, liczba mnoga, czas przyszły, niedokonany, rodzaj niemęskoosobowy, tryb oznajmujący, strona czynna.

Czeszę się - osoba 1, liczba pojedyncza, czas teraźniejszy, niedokonany, tryb oznajmujący, strona zwrotna.

**Czasowniki mają formy osobowe i nieosobowe: (bezokoliczniki)
oraz formy zakończone na -no, -to.**

osobowe - myślę, śpiewałam, zrobię... (są oczywiście odmienne)

nieosobowe:

bezokoliczniki - myśleć, śpiewać, zrobić... (są nieodmienne)

formy zakończone na -no, -to - zrobiono, rozbito, wylano...(są nieodmienne)

(W gimnazjum dowiesz się o jeszcze innych formach czasownika).

Ćwiczenia

- ① Odmień przez osoby, w czasie teraźniejszym, przeszłym i przyszłym, trybie oznajmującym, w liczbie pojedynczej czasownik: być.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

- ② Od podanych wyrazów utwórz czasowniki:

śpiew -

głos -

zły -

mokry -

- ③ Utwórz czasowniki w trybie rozkazującym, w osobie drugiej, liczby mnogiej:

dać -

usiąść -

odejść -

upiec -

4 Określ osobę, liczbę i czas podanych czasowników:

pomożesz -

siedzicie -

biegali -

zatańczę -

5 Z poniższego tekstu wypisz czasowniki i określ, czy są osobowe czy nieosobowe.

" Odrzucił kulę ze złością i głęboko się zamyślił. Nie ulegało bowiem wątpliwości, że tym razem zawiodły czary, które on i jego koledzy uważali dotąd za niezawodne: wystarczy zakopać kulę i wymówić przy tym przepisane zaklęcie, a po dwóch tygodniach odkopać to miejsce pod wtór słów, które Tomek przed chwilą wypowiedział, aby znaleźć tam wszystkie kule, jakie kiedykolwiek się zgubiło, choćby nie wiedzieć, jak były rozproszone."

Mark Twain, Przygody...

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

PRZYMIOTNIK

Jest to część mowy **odmienna i samodzielna**.

Jest nazwą **cech** - zielony, domowy, mały, stary...

Przymiotniki nazywają cechy rzeczowników.

Odpowiada na pytania: jaki? jaka? jakie? czyj? czyja? czyje? który? która? które?

Przymiotniki **odmieniają się przez przypadki, liczby i rodzaje**.

Niektóre przymiotniki **stopniują się**.

Rodzaje: W liczbie pojedynczej:

męski - mały (chłopczyk)

żeński - mała (dziewczynka)

nijaki - małe (dziecko)

W liczbie mnogiej:

męskoosobowy - mali (chłopcy)

niemęskoosobowy - małe (dziewczynki, kurczaczki, kotki...)

Stopniowanie:

- proste regularne - stopień równy: mały
- stopień wyższy: mniejszy
- stopień najwyższy: najmniejszy
- proste nieregularne - stopień równy: zły
- stopień wyższy: gorszy
- stopień najwyższy: najgorszy
- opisowe - stopień równy: chory
- stopień wyższy: bardziej chory
- stopień najwyższy: najbardziej chory

Przykładowa odmiana przymiotnika wraz z określanym przez niego rzeczownikiem:

- M. kolorowy film
- D. kolorowego filmu
- C. kolorowemu filmowi
- B. kolorowy film
- N. kolorowym filmem
- Msc. o kolorowym filmie
- W. kolorowy filmie

Przykładowe określenie form fleksyjnych przymiotnika:

- Wielki (Wóz) - mianownik, liczba pojedyncza, rodzaj męski.
- czerwonej (sukienki) - dopełniacz, liczba pojedyncza, rodzaj żeński.
- żółtym (kaczuszkom) - celownik, liczba mnoga, rodzaj niemęskoosobowy.
- z polskimi (piłkarzami) - narzędnik, liczba mnoga, rodzaj męskoosobowy.

Ćwiczenia

① Do podanych rzeczowników dopisz dowolne przymiotniki w odpowiedniej formie:

- chłopcy -
- choragiewki -
- niebo -
- samochód -

② Spośród wypisanych poniżej przymiotników podkreśl dwa, które nie podlegają stopniowaniu:

ciepły, drewniany, kolorowy, mały, metalowy, smutny, wesoły.

③ Określ przypadek liczbę i rodzaj podanych przymiotników:

- owocowej (sałatki) -
- o zielonych (drzewach) -
- z małymi (dziećmi) -
- odważnych (saperów) -

4) Dopisz przymiotnik w odpowiedniej formie:

chłopcy (duży) -

dziewczynki (ładne) -

kotki (mały) -

panowie (wysoki) -

LICZEBNIK

Jest to część mowy **odmienna i samodzielna**.

Określa:

ilość - dwoje, sto, pięcioro...

kolejność - drugi, piąty, setny...

Odpowiada na pytania: ile? który z kolei?

Liczebniki **odmieniają** się przez **przypadki**, a tylko niektóre przez **rodzaje**.

Typy liczebników:

główne - jeden, trzy, sto, tysiąc...

porządkowe - pierwszy, trzeci, setny...

zbiorowe - troje, pięcioro, dziesięcioro...

ułamkowe - pół, półtora, ćwierć...

Przykładowa odmiana liczebnika:

M. **troje** (dzieci)

D. **trojga** (dzieci)

C. **trojgu** (dzieciom)

B. **troje** (dzieci)

N. **trojgiem** (dzieci)

Msc. **o trojgu** (dzieciach)

W. **troje** (dzieci)

Przykładowe określenie form fleksyjnych liczebnika:

Trzy (uczennice) - mianownik, rodzaj niemęskoosobowy.

Z jedenastoma (chłopcami) - narzędnik, rodzaj męskoosobowy.

Ćwiczenia

1) Z poniższych zdań wypisz liczebniki razem z rzeczownikami:

W klasie szóstej jest dwadzieścia dwoje uczniów. Dwunastu chłopców i dziesięć dziewczynek. Wszyscy mają po dwanaście lat, jedynie Michał ma jedenaście. Wszyscy uczniowie mają rodzeństwo, najwięcej Basia, bo aż trzy siostry i jednego brata.

